

TÜRKİYE TÜRKÇESİ SÖZCÜK TASNİFLERİNDE EYLEMSİLERİN GÖRÜNÜMÜ ÜZERİNE

The Appearance of Adverbials in the Classification of Words in Turkish

Elif ARI¹, Ahmet AKÇATAŞ²

Öz

Türkiye Türkçesi gramer çalışmalarında sözcük türlerinin tasnifi konusu, uzlaşa sağlanamayan bir gramer alanıdır. Tanzimat döneminden itibaren yapılan gramer çalışmaları, Arap dil bilgisi kurallarından Batı dillerinin etkisine kadar geniş bir yelpazede şekillenmiştir. Türkiye Türkçesinde sözcük türleri genellikle isim ve eylem olmak üzere iki ayrı grupta incelenir, ancak tasniflerdeki ölçütler her araştırma için farklılık gösterir. Bu makalede, eylemsilerin genellikle eylem başlığı altında incelendiği ve hangi sözcük türüne dâhil edildiği konusundaki tartışmalar ele alınmıştır. Eylemsiler, eylem sözcük türünden türeyen ancak eylemin tüm özelliklerini taşımayan sözcüklerdir. Genellikle çekimsiz eylemler olarak adlandırılırlar ve kişi veya zaman unsuru taşımazlar. Eylemsilerin yapısal olarak isimlere daha yakın olduğu ve genellikle isim, sıfat veya zarf gibi işlevler üstlendikleri gözlemlenir. Ancak, tüm tasniflerde eylemsilerin tam olarak hangi kategoriye dâhil edildiği net değildir. Makalede, çeşitli dilbilimcilerin eylemsileri nasıl tanımladığı ve ne şekilde sınıflandırmalara dâhil ettikleri incelenmiştir. Bazı dilbilimciler eylemsileri isim, sıfat ve zarf gibi ad türüne yakın olarak değerlendirirken, diğerleri ise eylem türü altında ele almaktadır. Bu çeşitlilik, eylemsilerin dilbilgisel yapı içindeki konumunun henüz net olarak belirlenmediğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, eylemsilerin dilbilgisel tasnif içindeki yeri konusunda hala tam bir uzlaşa sağlanamamıştır. Eylemsi yapılarının eylem mi yoksa isim mi olduğu konusundaki tartışmalar devam etmekte olup, bu alanda daha fazla akademik araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu makale, Türkçe gramerinde sözcük türlerinin tasnifi içerisinde eylemsilerin karmaşıklığını ve işleniş çeşitliliğini açığa çıkarmaktadır. Ayrıca, eylemsilerin Türkçe gramerindeki rolüne dikkat çekerek, eylemsilerin eylem mi yoksa isim mi olduğu konusundaki tartışmaları vurgulamaktadır. Türkçe gramer çerçevesinde eylemsilerin yapısal ve işlevsel rollerini daha iyi anlamak için devam eden araştırmaların gerekliliğini vurgular.

Anahtar Kelimeler: Eylemsi, sözcük, ortaç, ulaç, isim-fiil.

Abstract

The classification of word types in Turkish grammar studies, particularly regarding verbals, remains a contentious issue. Grammar studies dating back to the Tanzimat period have been shaped by a wide range of influences, from Arabic grammar rules to Western languages. Word types in Turkish are generally categorized into two groups: nouns and verbs, but the criteria for classification vary in each study. This article explores the debates surrounding the classification of verbals, which are often analyzed under the category of verbs. Verbal forms are words derived from verbs but do not carry all the characteristics of verbs. They are often referred to as non-inflecting verbs and do not express person or tense. Structurally, verbals are closer to nouns and often function as nouns, adjectives, or adverbs themselves. However, there is no consensus on which category verbals belong to. The article examines how various linguists define and classify verbals. Some linguists consider verbals to be closer to noun types like nouns, adjectives, and adverbs, while others classify them under the category of verbs. This diversity highlights the lack of a clear understanding of the position of verbals within linguistic structures. In conclusion, consensus remains elusive regarding the linguistic classification of verbals within Turkish grammar. The ongoing debates surrounding whether verbals should be classified as verbs or nouns underscore the complexity inherent in their categorization. Moreover, these discussions highlight the necessity for further scholarly inquiry into this area. This article elucidates the intricacies and diversity surrounding the classification of word types in Turkish grammar, particularly regarding the status of verbals. By shedding light on the ongoing debates regarding whether verbal should be considered nouns or verbs, it emphasizes the need for continued research to better understand the structural and functional roles of verbals within the framework of Turkish grammar.

Keywords: Verbal, word, participle, gerundium, infinitive.

¹ Sorumlu yazar, doktora öğrencisi, Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 0000-0002-1110-1873, arielif116@gmail.com

² Profesör, Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, 0000-0002-6611-0259, ahmet.akcatas@usak.edu.tr

GİRİŞ

Dilbilim ve dil bilgisi, dilin yapısını anlamak ve açıklamak için temel kavramları içerir. Sözcükler, dilin en küçük anlamlı birimleridir ve dil bilgisi çalışmaları, bu birimleri tanımlamak, sınıflandırmak ve analiz etmek üzerine odaklanır. Türkiye Türkçesi dil bilgisi araştırmaları, sözcük bilgisini genellikle sözcüklerin morfolojik ve semantik özelliklerini inceleyerek dilin yapısını açıklamaya çalışır.

Dilbilim, insan dilini bilimsel bir perspektiften inceleyen ve açıklayan bir disiplindir. Dilin yapısını anlamak için sözcüklerin rolü büyüktür çünkü dilin temel yapı taşlarını oluştururlar. Sözcükler, seslerden oluşan ve anlam taşıyan birimlerdir ve dil bilgisi, bu birimlerin nasıl oluşturulduğunu, nasıl değiştiğini ve nasıl işlev gördüğünü inceler.

Morfoloji, dilbilimin bir alt dalıdır ve sözcüklerin yapısını inceleyerek dilin yapısını anlamaya çalışır. Sözcüklerin morfolojik özellikleri, kökler, ekler, çekim ekleri ve türemiş biçimler gibi unsurları içerir. Semantik ise, sözcüklerin anlamlarını ve anlam ilişkilerini inceleyen bir alandır. Sözcüklerin nasıl anlam taşıdığı ve nasıl anlam değişikliklerine uğradığı semantik analizin konusudur.

Türkiye Türkçesi dil bilgisi araştırmaları, Türkçenin özelliklerini ve yapısını anlamak için sözcüklerin morfolojik ve semantik özelliklerini inceler. Bu araştırmalar, Türkçenin sözcük yapısını ve anlamını açıklamak için genellikle dilin diğer unsurlarıyla ilişkilerini de göz önünde bulundurur. Bu şekilde, Türkçe dilinin yapısal özellikleri daha iyi anlaşılır ve dilbilimsel çalışmalara temel oluşturur.

Dil bilgisi araştırmalarının diğer bir önemli konusu sözcüklerdir. Sözcük terimi pek çok şekilde tanımlanmıştır. Çağdaş dilbilimcilerin ekserisi “sözcüğün kesin nitelikli bir dil birimi olmadığını savunmakta ve onun yerine, duruma göre, anlambirim, dizim, birleşkebirim kavramlarını” (Vardar, 2002, s. 181) kullanmaktadırlar. “Salt nitelikli” bir dil birimi olmadığı hâlde bir gramer konusu olarak “salt nitelikler” yüklenmiştir denilebilir. Sözcüğün fonetik, biçimsel, dizimsel ve anlamsal ölçütlere göre farklı tanımlarını yapmak mümkündür (Toklu, 2015, s. 68). Ancak sözcüğün tanımı hâlen tartışmalı bir konudur.

Vardar (2002), “bir ya da birden çok sesbirimin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez anlamsal bir birim oluşturan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, çeşitli dizimsel kullanımlarında biçimce ya hiç değişmeyen ya da -bükünlerde olduğu gibi- bir bölümüyle değişim gösteren eklemli ses ya da sesler öbeği” şeklinde tanımlamaktadır. Korkmaz (2010), kelime terimi için “bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimi” (s. 144) tanımını kullanmaktadır.

Sözcük ile ilgili diğer tanımlar da şu şekildedir: “anamlı ses ya da ses birliğine sözcük denir” (Hengirmen, 2006, s. 115); “anlamı olan ya da cümle kuruluşuna yarayan söz” (Gencan, 1975, s. 81); “kelimeler mânâsı veya gramer vazifesi olan en küçük dil birlikleridir” (Ergin, 1999, s. 124); “bir, veya birkaç heceden meydana gelmiş, her dile göre ayrı anlam birlikleridir” (Banguoğlu, 2015, s. 144).

Türkiye Türkçesi dil bilgisi araştırmalarında, sözcük bilgisinin önemi, dilin işlevselliğini ve yapısal özelliklerini anlamak için vurgulanmaktadır. Sözcüklerin tanımı, kapsamı, sınıflandırılması ve işlevleri üzerine yapılan araştırmalar, dilin yapısal ve işlevsel özelliklerini derinlemesine incelemeyi amaçlar. Bu çalışmalar, dilbilimcilerin dilin yapısını daha iyi anlamalarına ve dilbilim literatürüne katkı sağlamalarına yardımcı olur.

Sözcük bilgisi, dilin yapısal öğelerinin anlaşılması ve betimlenmesinde kritik bir role sahiptir. Sözcüklerin tanımı, kapsamı, sınıflandırılması ve işlevleri, dilin yapısal, işlevsel ve anlamsal özelliklerini anlamak için temel bir referans noktası sağlamakta ve dilbilim literatüründe önemli bir konu olarak ele alınmaktadır.

Sözcük bilgisi içinde sözcüklerin sınıflandırılması konusu da pek çok şekilde incelenmiştir ve söz tasnifleri tarihi seyir içinde pek çok değişiklik göstermiştir. Özellikle sözcük türlerinin belirlenmesi ve sınıflandırılması, dilbilimcilerin dikkatini çeken temel bir konudur. Bu konuda yapılan araştırmalar, dilin işlevselliğini ve yapısal özelliklerini anlamak için önemli bir rol oynamaktadır. Dilbilimciler, sözcük türlerinin belirlenmesi ve sınıflandırılması konusunda farklı yaklaşımlar geliştirmişlerdir ve bu yaklaşımlar çeşitli tartışmalara konu olmuştur.

Türkiye Türkçesi gramer çalışmalarında, sözcük türlerinin tasnifi konusu, uzlaşmazlık yaratan temel konulardan biridir. Bu sorunun kaynağı, Tanzimat dönemiyle birlikte artan gramer çalışmalarının Arap dil bilgisi kurallarına dayandırılmasıyla başlamış ve daha sonra, özellikle Fransızcanın etkisiyle Batı dillerinin dil bilgisi kurallarına göre gramerin oluşturulmasıyla derinleşmiştir. Bununla birlikte, sözcüklerin yapısal, işlevsel ve anlamsal özelliklerinin Türkçenin dil yapısına uygun olarak bütünsel bir şekilde ele alınmaması da bu sorunun temelini oluşturmaktadır.

Bu konudaki anlaşmazlıklar, gramerin temel taşlarını oluşturan kavramların net bir şekilde belirlenmemesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle Tanzimat döneminde, Osmanlı Devleti'nin batılılaşma çabalarıyla birlikte Arap dil bilgisi kurallarına dayalı bir gramer anlayışı benimsenmiştir. Türkçenin yapısı ile uyumsuz olan Arap gramerciliği, bu yaklaşımla oluşturulan gramerlerin eleştirilmesine yol açmıştır.

Daha sonraki dönemlerde, özellikle Fransızcanın etkisiyle, Batı dillerinin dil bilgisi kurallarının Türkçe gramer çalışmalarına yansmasıyla birlikte, bu tartışmalar derinleşmiştir. Batı dillerinin gramer yapılarına dayalı olarak geliştirilen gramer modelleri, Türkçenin özgün dil yapısını yansıtmada yetersiz kalmış ve eleştirilere maruz kalmıştır.

Ayrıca, Türkçenin yapısal, işlevsel ve anlamsal özelliklerinin gramer çalışmalarında yeterince dikkate alınmaması da bu sorunun devam etmesine neden olmuştur. Dilin yapısal özellikleri, sözcüklerin yapıları, cümle yapıları ve dilin genel işleyişi gibi unsurların gramer çalışmalarında bütünsel bir şekilde ele alınması gerekliliği vurgulanmaktadır. Ancak, bu bütüncül yaklaşımın yeterince uygulanmaması, Türkçe gramerinin temel konularının belirsizliğini ve anlaşmazlıklarını beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, Türkiye Türkçesi gramer çalışmalarında sözcük türlerinin tasnifi konusu, hâlen çözümlenmesi gereken önemli bir sorun olarak ön plana çıkmaktadır.

Türkiye Türkçesinde sözcük türleri, genel olarak isim ve eylem olmak üzere iki ana grupta incelenmektedir. İlk gramer çalışmalarında ise isim, eylem ve edat olmak üzere üçlü bir tasnif sistemi kullanıldığı gözlemlenmektedir. Ancak zamanla, bu tasnif sistemi biraz daha genişletilmiş ve sözcüklerin isim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem ve eylem olmak üzere sekizli bir tasnif sistemiyle ele alındığı görülmektedir. Bu sekizli tasnif sistemi, dilbilim alanındaki gelişmelere paralel olarak şekillenmiştir. Özellikle dilin yapısal ve işlevsel özelliklerini daha ayrıntılı bir şekilde analiz etmek amacıyla, bu çeşitliliğin oluşturulduğu görülmektedir.

Ancak, dilbilimsel yaklaşımlarla geliştirilen bazı tasniflerin de varlığı unutulmamalıdır. Bu tasnifler, dilin farklı yönlerini ve kullanımlarını vurgulayarak sözcük türlerini daha detaylı bir şekilde ele almaya çalışır. Örneğin, dilin yapısal özelliklerine göre yapılan tasnifler veya dilin işlevsel özelliklerini temel alan yaklaşımlar, sözcük türlerinin çeşitliliğini daha da artırır.

Bu tasniflerin tarihsel gelişim ve değişimleri şu şekildedir:

1. İsim, fiil, harf tasnif sistemi: 1530 Müyessiretü'l-Ulüm, Bergamalı Kadri; 1851 (basım 1882) Mikyas'ül - Lisân Kıtasü'l-Beyân, Kütahyalı Abdurrahman Fevzi Efendi; 1866 Emsile-i Türkiyye, Abdullah Ramiz Paşa; 1921 Türk Dili Grameri, Jean Deny; 1958 Türk Dil Bilgisi, Muharrem Ergin.
2. İsim ve isim soylu, fiil, edat tasnif sistemi: 1851 Kavâid-i Osmaniyye, Ahmed Cevdet ve Mehmed Fuad Paşa; 1875 Kavâid-i Türkiyye, Ahmed Cevdet; 1892 Nev-usûl Sarf-ı Türkî, Şemseddin Sami.
3. Yedili (İsim, sıfat, zamir, zarf, nida, edat, fiil) tasnif sistemi: 1908 Türkçe Sarf ve Nahiv, Hüseyin Cahit; 1923 Türkçe Sarf ve Nahiv-Eski Lisân-ı Osmânî Sarf ve Nahiv, Ahmet Cevat Emre; 1924 Türkçe Yeni Sarf ve Nahiv Dersleri, Midhat Sadullah Sander.
4. Sekizli (isim, sıfat, zarf, zamir, edat, bağlaç, ünlem, eylem) tasnif sistemi: 1976 Sözcük Türleri, Neşe Atabay, İbrahim Kutluk, Sevgi Özel (Doğan Aksan); 1978 Dilbilgisi (Lise: I-II-III), Tahir Nejat Gencan; 1998 Türkçe Temel Dilbilgisi, Mehmet Hengirmen; 2002 Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Berke Vardar; 2004 Dil Bilgisi Sorunları, Kerime Üstünova.
5. Diğer yaklaşımlar: "Tabii sınıflama (isim, fiil), mantikî sınıflama (ad, sıfat, zarf, takı, bağlam, ünlem, fiil)", 1940/1974 Ana Hatlarıyla Türk Grameri (1940 /Türkçenin Grameri (1974), Tahsin Banguoğlu; "Sözlüksel biçimbirimler (bağımlı: fiil, özgür: isim, sıfat, zarf), görevsel biçimbirimler (bağımlı: ekler, özgür: yerdeş öncüller, ilgeçler, dereceleme öncülleri, yönverenler)", 2004 Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler, Oya Adalı; "Bağımlı/bağımsız (Asıl: Asıl fiil, isim, zamir; Hem asıl hem uydu: zarf, bağlama edatı, pekiştirme edatı, ünlem edatı; Uydu: sıfat, çekim edatı, yardımcı fiil), sözlüksel/dilbilgisel (Sözlüksel: asıl fiil, isim, sıfat, zamir, zarf; Dilbilgisel: bağlama edatı, çekim edatı, pekiştirme)", 2012 Sözcük Türleri Nasıl Tasnif Edilir?, H. İbrahim Delice; "Anlamli kelimeler (isim, fiil), görevli kelimeler (edat, bağlaç), görevli-anlamli kelimeler (ünlem)", 2009 Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Zeynep Kormaz; "Sözlüksel anlamli (ad, eylem, sıfat, belirteç), dilbilgisel anlamli (adil, ünlem, ilgeç, bağlaç, pekiştireç, yardımcı fiil)", 2019 Türkiye Türkçesi III Sözcük Türleri, Erdoğan Boz (editör).

Tasnifler ne kadar çeşitli olursa olsun temelde isim ve eylem türlerinin tasnifleri şekillendirdiği görülmektedir. Bu iki temel tür çevresinde tasnifler geliştirilmiştir. Özellikle günümüze yaklaştıkça tasniflerde kullanılan ölçütlerin her araştırmada farklılaştığı dikkat çekmektedir. Yine de yedili, sekizli tasniflerde de görüldüğü üzere sıfat, zarf, zamir, edat, bağlaç, ünlem gibi türlerin isim soylu olarak değerlendirildiği görülmektedir. Diğer taraftan isim üst başlığı altında diğer türlerin yanına eklenen bir alt isim türü de söz konusudur.

Sözcük türlerinin sınıflandırılmasında, isim ve eylem türlerinin belirleyici rolü olduğu kabul edilirken, özellikle günümüzde, kullanılan ölçütlerin her araştırmada farklılaştığı göze çarpmaktadır. Bu durum, dilbilim literatüründe çeşitli sınıflandırma sistemlerinin ortaya çıkmasına ve tasniflerin karmaşıklığının artmasına neden olmuştur. Özellikle, dilin yapısını ve işleyişini anlamak için belirli bir çerçeve oluşturmak amacıyla, sözcük türlerinin sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerin belirlenmesi önemlidir.

Eylemsilerin ise tasnifler içinde ayrı bir tür olarak değerlendirilmemesi dikkat çekicidir. Bu durum, eylemsilerin tanımı, kapsamı ve diğer sözcük türleriyle ilişkisi konusunda belirsizlik yaratabilir. Bu nedenle, eylemsilerin sözcük tasnifleri içindeki yeri ve önemi, dilbilim çalışmalarında detaylı bir şekilde incelenmelidir.

Bu bağlamda, eylemsilerin tanımı, kapsamı ve diğer sözcük türleriyle ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar, dilbilim literatüründe önemli bir yer tutar. Eylemsilerin sözcük tasnifleri içindeki yeri ve rolü, dilin yapısını ve işleyişini anlamak için önemli ipuçları sunabilir. Dolayısıyla, eylemsilerin sözcük türleri arasındaki konumu ve önemi, dilbilim araştırmalarında daha fazla dikkate alınmalıdır.

Eylemsilerin tanım ve kapsamı, hangi sözcük türünün alt başlığı olarak değerlendirildiği, sözcük tasnifleri içindeki yeri ayrıntılı olarak bu çalışmada incelenmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman/metin analizi yöntemini kullanarak gerçekleştirilmiştir. Metin analizi, incelenen konu veya olayla ilgili yazılı dokümanların detaylı bir şekilde taranması ve bu bilgilerin bir araya getirilerek yeni bir bütünlük oluşturulması sürecidir. Araştırmanın odak noktası olan eylemsilerle ilgili kaynak taraması yapılarak, elde edilen bilgilerin sistematik bir şekilde analiz edilmesi ve bu doğrultuda anlamlı bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır. Bu yöntem, araştırma konusunun derinlemesine anlaşılmasını sağlayarak, literatürdeki bilgilerin incelenmesi ve sentezlenmesi yoluyla araştırma alanına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Doküman/metin analizi, araştırmanın amacına ulaşmak için etkili bir araştırma yöntemi olarak kabul edilmekte ve çeşitli disiplinlerde kullanılmaktadır. Bu yöntem, araştırmacıya geniş bir veri seti sağlayarak derinlemesine analiz imkânı sunar ve araştırma sonuçlarının güvenilirliğini artırır. Ayrıca, doküman/metin analizi, karmaşık konuları anlamak ve karmaşık ilişkileri keşfetmek için uygulanan bir yöntemdir. Araştırmada kullanılan bu yöntem, elde edilen bulguların doğru bir şekilde yorumlanmasını sağlayarak, araştırma sonuçlarının güvenilirliğini artırmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmada doküman/metin analizi yöntemi kullanılarak eylemsilerle ilgili derinlemesine bir araştırma yapıp literatüre yeni bir perspektif sunmak amaçlanmıştır.

VERİ KAYNAĞI

Bu araştırma, dilbilimsel bir inceleme çerçevesinde gerçekleştirilmiştir ve veri kaynakları olarak kitaplar, makaleler ve tezler kullanılmıştır. Araştırmanın ana hedeflerinden biri, incelenen konunun geçmişten günümüze nasıl değiştiğini ve geliştiğini analiz etmektir. Bu bağlamda, gramer konusunu ele alan kitaplar taranmış, ilgili makaleler toplanmış ve tezler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışma kapsamında, Tanzimat döneminden itibaren günümüze kadar yazılmış olan ve ulaşılabilen tüm dil bilgisi kaynakları titizlikle taranmıştır. Araştırmanın temel amacı, dilbilimin gelişimi açısından gramer konusunun izini sürmektir. Bu doğrultuda, mevcut literatürdeki bilgi birikimini derinlemesine analiz ederek, gramerin evrimini ve değişimini ortaya koymak hedeflenmiştir. Veri toplama sürecinde, gramer konusuyla ilgili en güncel ve kapsamlı kaynaklar kullanılmış ve bu kaynaklar üzerinde detaylı bir inceleme yapılmıştır.

Araştırmanın yöntemleri arasında, literatür taraması, kaynak analizi ve karşılaştırmalı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yöntemler, gramer konusunun farklı dönemlerde nasıl ele alındığını ve nasıl bir evrim geçirdiğini anlamak için kullanılmıştır. Bulguların değerlendirilmesi sürecinde, elde edilen veriler titizlikle incelenmiş ve analiz edilmiştir.

Sonuç olarak, bu araştırma, dilbilimin evrimi açısından gramer konusunun geçmişten günümüze olan değişimini ve gelişimini sistemli bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, farklı dönemlerdeki gramer kaynaklarına yapılan detaylı bir inceleme, alanda gerçekleşen ilerlemelerin ve değişimlerin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

VERİ ANALİZİ

Bu çalışmada içerik analizi, veri analiz yöntemi olarak kullanılmıştır. Araştırma, tek bir konu etrafında birden fazla görüşün bulunduğu durumlarda etkili bir yöntem olarak tercih edilmiştir. İlk aşamada, literatürde bulunan veriler toplanmış ve incelenmiştir. Bu veriler, araştırma konusunun tarihsel gelişimini ortaya koymak amacıyla metinler içerisine yerleştirilmiştir. Araştırmacıların farklı görüşleri, ayrıntılı bir şekilde sunulmuş ve analiz edilmiştir.

Araştırmanın ilk adımı, literatürdeki kaynaklardan elde edilen verilerin derlenmesidir. Bu veriler, araştırma konusuyla ilgili farklı görüşlerin ve perspektiflerin belirlenmesine yardımcı olmuştur. Daha sonra, bu veriler araştırmanın odak noktasına göre organize edilmiş ve tarihsel bir perspektifle sunulmuştur. Bu şekilde, araştırmanın geçmişten günümüze nasıl evrildiği ve değiştiği gözlemlenmiştir.

Araştırma sürecinde, araştırmacıların farklı görüşleri ve perspektifleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu görüşler, metin içinde detaylı bir şekilde sunulmuş ve analiz edilmiştir. Araştırmacılar arasındaki çeşitlilik, konunun derinlemesine incelenmesini sağlamıştır. Her bir görüşün özellikleri, argümanları ve bağlamları üzerinde durularak, literatürdeki farklı yaklaşımların zenginliği ortaya konmuştur.

Son olarak, elde edilen veriler ve analizler temelinde araştırmanın sonuçları değerlendirilmiştir. Farklı görüşlerin karşılaştırılması ve incelenmesi sonucunda, araştırmanın amacına yönelik önemli bulgular ortaya çıkarılmıştır. Bu bulgular, literatürdeki tartışmaları ve eksiklikleri vurgulamış ve gelecekteki araştırmalar için bir temel oluşturmuştur.

Bu şekilde, içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılan araştırma, derinlemesine bir inceleme ve değerlendirme sürecini içermiştir. Literatürdeki farklı görüşlerin ve perspektiflerin sistematik bir şekilde incelenmesi, araştırmanın güvenilirliğini ve kapsamını artırmıştır.

BULGULAR

Eylemsilerin literatürdeki görünümüne geçmeden önce asıl eylem, çekimli eylem yahut yargı bildiren eylemin tanımına kısaca değinmek gerekmektedir.

Eylemler, dilbilgisel yapıların temel unsurlarından biridir ve dilin işleyişinde önemli bir rol oynarlar. Eylemler genellikle hareketi ifade ederler, ancak bazı durumlarda durumu, varlığı, duyguyu veya düşünceyi de ifade edebilirler. Eylemler, bir cümlenin çekirdek unsurlarından birini oluştururlar ve yargı bildirmeleri bakımından cümlenin anlamını belirleyen temel unsurlardan biridir.

Asıl eylem, çekimli eylem veya yargı bildiren eylem olarak da adlandırılan eylemler, cümledeki temel eylemi veya devinimi belirtirler. Bu eylemler genellikle bir eylemi gerçekleştirmek, bir durumu ifade etmek veya bir fikri aktarmak amacıyla kullanılırlar. Örneğin, "koş-", "ye-", "oku-", "yap-", "oku-" gibi eylemler asıl eylemlere örnek olarak verilebilir.

Çekimli eylemler, Türkçe gibi yapısalci dillerde, çeşitli ekler olarak zaman, kişi, çoğulluk gibi özellikleri belirlerler. Bu ekler, eylemin zamanını, öznesini ve nesnesini belirtmek için kullanılır. Örneğin, "koş-" eylemine "-yor" eki eklenerek "koşuyor" şeklinde çekimlenmiş bir eylem elde edilir. Bu yapı, kişi unsurunu da barındırır.

Bazı araştırmacılar, eylemlerin bağımlı sözcük sınıfına dâhil edilmesi gerektiğini savunurlar. Fillerin bağımlılığı iki türdür. Yalın halde, sözcük olarak bağımlılığı ve cümledeki diğer cümle unsurları ile olan ilişkileri bakımından bağımlılığı. İkinci durumda eylemler diğer sözcüklerle bağlantılı olarak kullanıldıklarında, anlamda değişikliğe uğrayabilirler ve cümlenin yapısını etkileyebilirler. Bu bağlamda, eylemlerin sadece bağımsız olarak değil, aynı zamanda diğer sözcüklerle ilişki içinde olarak da incelenmesi gerektiği öne sürülür. Eylemler, dilin temel unsurlarından biridir ve cümlelerin anlamını belirlemede önemli bir role sahiptirler. Diğer taraftan eylemleri zaman, kişi unsurlarında bağımlı biçimlilik olarak değerlendiren görüş de bulunmaktadır.

Eylemler, bağımlı sözcük sınıfına dâhil edildiği gibi bağımsız sözcük sınıfına da bazı araştırmacılar tarafından dâhil edilmektedir. Eylemlerin bağımsız biçimlilikler olarak anlamlı yapılar olduğu savunulur.

Eylem sözcüğünün tanımına kısaca değinmek gerekirse: "1. Geleneksel dilbilgisinde, öznenin yaptığı ya da konusu olduğu işi, oluşu, kılışı, vb. öznenin durumunu, varlığını ya da yüklemle özne arasındaki bağıntıyı kişi, sayı, zaman kavramlarını içererek belirten gösterge. 2. Yapısal dilbilimde, çevresiyle belirlenen, kişi, sayı ve zaman belirtilerleriyle tanımlanan, dizim kurucu (eylem dizimi) öge." (Vardar, 2002); "bir kılış, bir durum, veya oluşu, toplu bir deyimle olup biteni (proces) anlatan" (Banguoğlu, 2015, s. 408) kelime; "nesnelerin zaman ve mekân içindeki her türlü oluş ve yapıları veya olmayış ve yapmayışları" (Ergin, 1999, s. 288) ifade eden sözcükler; "eylem bildiren; yani varlıkların yaptıkları işleri, kılışları ya da onlarla ilgili oluşları zamana ve kişiye bağlayarak anlatan" (Gencan, 1975, s. 141) sözcük; "karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildiren" (Korkmaz, 2009, s. 527) sözcük; "dildeki bildirme işleminin, dille anlatılan eylemin, olay, oluş ve devininin belkemiği" (Atabay, Kutluk, & Özel, 1983, s. 202) olan sözcükler.

Hem geleneksel hem yapısalci dilbilimde fiil ya da diğer adıyla eylemin bağımsız bir tür olmadığı açıktır. Her iki durumda da tanım bağlam bağıntılıdır. Yani eylem bir dizimde bulunduğu konum itibarı ile tanımlanmaktadır. Kişi, zaman, sayı içermekte ve öznenin hareket ve durumunu bildirmektedir. O halde eylem tekil varlık durumunda bağımlıdır. Örneğin; "um-" eylemi "ummak" isim haliyle ya da "Um!" emir halinde düşünülmemelidir. Türkçenin yapısı göz önünde bulundurulduğunda eylemlerin hareketinin ve durumunun diğer bağımlı yapılara bağlı olduğu söylenebilir. "Umarım" çekimli örnekte "um-" eylemi geniş zaman ve birinci tekil şahıs ekini alarak özneyi, öznenin durum ve hareketini bildirmiştir.

Eylemsiler, dilbilgisel açıdan önemli olan dil yapılarından biridir ve eylemlerden türetilen, ancak kişi çekimi almayan özel yapılar olarak tanımlanır. Bu yapılar, çekimsiz eylemler olarak da bilinirler. Eylemsiler, dilde belirli bir kişiye atıfta bulunmazlar ve genellikle zaman kavramını da net bir şekilde ifade etmezler; bazı eylemsilerde ise zaman kavramı bulunabilir, ancak bu durum her zaman açık bir şekilde belirgin değildir. Ayrıca, eylemsiler yan cümlecikler oluşturarak kullanılırlar ve yapı bakımından isimlere benzeyen bir söz yapısına sahiptirler.

Eylemsilerin dilbilgisel yapısı, genellikle üç ana türde incelenir: isim-fiil veya eylemlilik, sıfat-fiil veya ortaç, zarf-fiil veya ulaç. İsim-fiiller, eylemsilerin en temel türlerinden biridir ve isimlerle eylemler arasında bir geçiş niteliği taşırlar. Sıfat-fiiller sıfatları, zarf-fiiller ise zarfları andırarak eylem gibi görünürler. Bu türler arasındaki farklılıklar, eylemsilerin dil içindeki işlevlerini ve kullanımını belirlemede önemli bir rol oynar.

Eylemsilerin incelenmesi, dilin yapısal ve işlevsel özelliklerini anlamak için önemlidir. Bu yapılar, dildeki çeşitli dilbilgisel yapılar arasında köprü görevi görebilirler ve cümle yapılarını zenginleştirerek ifade yeteneğini artırabilirler. Ayrıca, eylemsilerin dildeki yerinin belirlenmesi, dilbilim açısından önemli bir araştırma alanı oluşturur ve dilbilimcilerin dikkatini çeker.

1. Tanım, Kapsam ve Görüşler

Midhat Sadullah (2004), “Türkçede Masdar” başlığı altında “masdarlardan isim ve sıfat teşkil etmek” alt başlığı ile isim-fiil ve sıfat-fiil ile ilgili bilgiler vermekle birlikte eylemsi konusunu eylemden ayrı bir konu olarak görmemektedir. Masdarlardan teşkil isimleri tahfîfi masdar (“-mA”), te’kîdî masdar (“-lIk”), hâsıl masdar (“-lş”, “-Uş”, “-ylş”) olarak sıralar. Masdarlardan sıfat teşkilini ise fer’-i fiil (“-An”, “-yAn”, “-lcl”, “-UcU”, “-mlş”, “-mUş”) olarak belirtmektedir.

Ahmet Cevat Emre (2004), eylemsileri “sîgaların isti’ mâli” ve “sıyag-ı rabtiyye başlıkları altında eylemlerin çekimlerini incelediği bölümde ele almaktadır: sîga-i iltizâmiyye (“-A”), sîga-i sıla (“-Dİğl”, “-DUğU”), sîga-i istikbal (“-cAğl), sîga-i atfiyye (“-lp”), sîga-i hâliyye (“-rAk”), sîga-i ibtidâiyye (“-All beri”, “-AllDAn beri”), sîga-i intihâiyye (“-lncAyA kadar/beri/değîn”), sîga-i ta’kîbiyye (“-lncA”, “-lcAk), sîga-i tevkîtiyye (“-DlkÇA”), sîga-i zamâniyye (“-mAdAn evvel”, “-DlkDAn sonra”), sîga-i fer’iyye (“-An”). Bu şekillerin daha çok zarf ve sıfat oluşturduklarına değinmektedir.

Hüseyin Cahit (2000), eylemsileri sözcük türleri içinde ayrı bir çeşit olarak ele almıştır. Fiil başlığı altında “rabıt sıygaları” olarak tabir ettiği bir başlıkta bazı zarf-fiil ve sıfat fiilleri incelemiştir: Râbita-i afiyye (“-lp”, “-ylp”), râbita-i hâliyye (“-rak”, “-rek”), râbita-i ibtidâiyye (“-ll”, “-ll beri”, “-llDAn beri”), râbita-i intihâiyye (“-lncAyA kadar”, “-ylncAyA kadar”), râbita-i ta’kîbiyye (“-lncA”, “-ylncA”), râbita-i tevkîtiyye (“-DlkCA”), râbita-i zamâniyye (“-Dan sonra”, “-mAdAn evvel”), râbita-i ta’yîniyye (“-Dİğl”, “-cAğl” ya da “-An”, “-yAn”), râbita-i fâiliyet, râbita-i sebebiyye (“-Dan”, “-nDAn”).

Jean Deny (2012), iki tür eylem biçiminden bahseder: kişi, kip, zaman gibi anlamları aynı anda ifade eden eylem kipleri; kişisiz veya çekimsiz eylem kipleri (eylemsiler). Kişisiz veya çekimsiz eylem kiplerini ad-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil olarak tanımlar ve bunların yapı bakımından adlar gibi olduklarını vurgular (s. 344). Ona göre çekimsiz eylemler kişi bildirmezler ancak bunların bazılarında zaman kavramı bulunabilir. Yine de bunlar cümle içinde isim sözcük türüne dâhildirler.

Tahir Nejat Gencan (1975) eylemsileri “fiilden türediği hâlde isim, sıfat, bağ olan ve yan cümlecik kuran çifte görevli kelimeler” olarak tanımlamaktadır (s. 192). Eylem anlamlı kelimeleri eylem ve fiilimsi olmak üzere iki grupta değerlendiren Gencan, eylemler ve fiilimsiler arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Ona göre eylemler, kurallı cümlelerin sonunda bulunurlar; eylemsiler ise kurallı cümlelerin sonunda bulunmazlar. Eylemler kişilere göre çekimlenebilirken eylemsiler ise isim gibi çekimlenirler. Eylemler, cümle veya temel cümlecikler kurarken eylemsiler ile yan cümlecikler kurulur (s. 192). Eylemsilerin isim-fiil, sıfat-fiil ve bağ-fiil olmak üzere üç çeşidinden söz etmektedir.

Muharrem Ergin (1999), eylem başlığı altında partisip (isim-fiil), gerundium (zarf-fiil) alt başlıkları altında eylemsileri incelemektedir. Gerundiumların hareket bildirmeleri bakımından fiile, partisipleri de ada dâhil eder. Gerundiumlar isim gibi kullanılmaz, isim çekim ve işletme ekleri almazlar. Bu bakımdan eylemlerin zarf biçimine çekimsiz eylemler demektir. Partisipler ise isim gibi çekimlenir ve cümle içinde bir isme karşılık gelirler.

Doğan Aksan (2006), eylemsileri “eylemden türeyen, ancak eylemin bütün özelliklerini göstermeyen sözcükler” (s. 262) olarak tanımlamaktadır. Bu sözcükler cümle içinde ad soylu sözcüklerin görev ve niteliklerini taşımaktadırlar. Ayrıca eylemsiler, özellikle ortaç ve ulaçlar yan cümlecik kurarlar. Bu bakımdan herhangi bir bağlaç olmadan ve anlatım bölünmeden eylemsiler aracılığı ile cümleler kurulur. Aksan, eylemsileri eylemlikler, ortaçlar ve ulaçlar olarak üç grupta incelemektedir.

Tahsin Banguoğlu (2015), eylemleri anlamlarına ve kullanışlarına göre ayırdıktan sonra kullanıcılarına göre eylemleri, eylemlerin asıl işleyişleri olan çekimli eylem ve çekimsiz eylem (bitmemiş fiil/yatık fiiller) olarak iki gruba ayırır (s. 410). Yatık fiillerin yarım bir yargı bildirdikleri ve isim gibi çekimlenmeleri ile yargı bildiren eylemlerden ayrıldıkları üzerinde duran Banguoğlu, eylemsilerin adfiil, sıfatfiil ve zarffiil olmak üç çeşidi olduğunu söylemektedir (s. 420).

Zeynep Korkmaz (2009), eylemsileri çekimsiz eylemler olarak kabul etmekte ve fiilimsi/eylemsi adlandırmasını doğru bulmadığını ifade etmektedir (s. XXXIV). Temelde fiili çekimli ve çekimsiz olarak iki grupta değerlendiren Korkmaz, çekimsiz fiili “fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen; ancak, şahıs ekleri olarak çekime girmedikleri için yargı bildirmeyen bitmemiş fiil” (2010, s. 59) olarak tanımlamaktadır. Çekimsiz fiiller, “bir oluş, bir kılış ve bir durum bildirdikleri, olumlu ve olumsuz biçimleri yapılabildiği, bir türü zaman gösteren ekler de alabildiği için” (2009, s. 863) bu yönleri ile eyleme yaklaşırlar. Ancak çekimsiz olmaları dolayısıyla da ad özelliği de göstermektedirler. Bu sözcükler ad gibi kullanılan ve ad, sıfat, zarf görevinde olan eylemlerdir. Korkmaz, ad-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olarak üç tür çekimsiz eylemden söz etmektedir.

Berke Vardar (2002), eylemsileri eylemlik, ortaç ve ulaç olarak adlandırmaktadır. Eylemlikleri, eylemin belirttiği oluşu gösteren ad özellikli sözcükler olarak (s. 98); ortaçları, genellikle sıfat ve bazen de ad olarak kullanılan eylemden türemiş ad olarak (s. 152); ulaçları, kesin bir zaman kavramı taşımayan ve genellikle belirteç olarak kullanılan eylemden türemiş sözcükler olarak (s. 204) tanımlamaktadır.

Kerime Üstünova (2010), sözcük türlerinin tür ve görev ayrımı üzerinde durmakta ve temel olarak sözcüklerin iki türü olduğundan bahsetmektedir: ad ve eylem. Zarf, sıfat, zamir, ad, ünlem, edat, bağlaç ve eylem olarak tabir edilen türlerin bağlam bağımlı olarak ad ve eylemlerin üstlendikleri görev adları olduğunu vurgular. Diğer kaynaklarda eylemsi/fiilimsi olarak tanımlanan sözcük türünü Üstünova görev adı diye zarf, sıfat ve ad olarak değerlendirmektedir.

Ahmet Akçataş (2011), eylemsilerin zaman, kip ve kişi eki almadıklarını vurgulayarak çekimsiz eylemler oldukları üzerinde durur ve eylemsileri sıfat-fiil, zarf-fiil, isim-fiil olarak üç grupta inceler (s. 45). Eylemsilerin onları

oluşturan “fiil köklerinin temel anlamları ve eylemsi eklerinin zaman anlamları, fiil kökleri arası ilişkilerin kurulmasında” (s. 45) önemli olduklarını belirtir.

Oya Adalı (2004), sözcük türlerini tasnif ederken biçimbirimlerin sözlüksel ve görevsel ile bağımlı ve bağımsız olup olmadıklarına göre değerlendirir. Sözlüksel-bağımlı biçimbirimler (eylem), sözlüksel-özgür biçimbirimler (ad, sıfat, belirteç), görevsel-özgür biçimbirimler (yerdeş öncüller, ilgeçler, dereceleme öncülleri, yönverenler), görevsel-bağımlı biçimbirimler (türetim ve işletim ardılları) olarak dört kategoride incelemektedir. Eylemin yüklem, zaman/istem ve kişiyi ardıllar yoluyla belirlediğini ve bu unsurlara bağımlı olduğunu belirtir. Eylemin bazı ardıllar olarak ad, sıfat ve belirteç olarak kullanılabilirdiğini söyleyen Adalı, eylemsi ardılları olarak ifade ettiği adlık, ortaçlık ve ulaçlık ardıllarını görevsel-bağımlı biçimbirimler başlığı altında ele almaktadır. Adlık, ortaçlık, ulaçlık ardılları bağımsız bir çekirdek cümleyi yan cümleye dönüştürür. Bu ardıllar yüklemi oluşturan zaman/istem ve kişi zorunlu ardıllarını kaldırarak dönüşümü gerçekleştirir.

Nazmi Alan (Boz, Erdoğan (Edit.), 2019), adları yapılarına, türlerine ve soylarına göre tasnif ederek eylemsileri (adsıllar) bu soy grubunda incelemekte ve eylemsileri “eylem kök ya da gövdelerine eylemsilerin gelmesiyle oluşan geçici ve kalıcı sözcükler” (s. 26) olarak tanımlamaktadır. Ad-eylem, ortaç ve ulaç olmak üzere üç grupta eylemsileri değerlendirmektedir.

2. Görüşlerin Değerlendirilmesi

Verilen bilgilerin analiziyle, Türkçe dil bilgisi literatüründe eylemsilerin ve onların alt türlerinin çeşitli şekillerde ele alındığı görülmektedir. Farklı dilbilimciler ve araştırmacılar, eylemsilerin tanımı, sınıflandırılması ve işlevleri konusunda farklı yaklaşımlar benimsemişlerdir.

Elde edilen bulgular yapılan ilk tasniflerde, eylemsileri oluşturan türetim eklerinin diğer eylem türetim ekleri gibi değerlendirildiğini göstermektedir. Öyle ki ulaç ve ortaçlardan söz eden araştırmalarda isim-fiil yapısı ayrı bir konu olarak ele alınmamıştır. Ahmet Cevat Emre, Hüseyin Cahit gibi isimlerin “sigâ-ı rabıta” olarak niteledikleri bağlama kipleri başlığı altında eylemsiler değerlendirilmiştir. Midhat Sadullah ise eylemsileri “masdar” diye tabir ettiği başlıkta incelemiştir. Midhat Sadullah ve Ahmet Cevat Emre, mastarların isim ve sıfat teşkil eden yapılarından bahsederken, bu yapıları belirli eklerle açıklamışlardır. Bu ekler, masdarların çeşitli işlevlerini ve özelliklerini belirtmektedir. Ahmet Cevat Emre, sıfat-fiilleri de incelerken, bu yapıların çeşitli eklerle oluşturulduğunu ve genellikle sıfat ve ad görevi gördüğünü belirtir.

Birçok araştırmacı, eylemsileri eylemlerden türetilen ancak eylemin tam özelliklerini taşımayan sözcükler olarak tanımlamıştır. Bu eylemsiler genellikle ad, sıfat veya zarf görevi görürler. Bazı dilbilimciler, eylemsilerin eylemlerden ayrı bir tür olarak ele alınmasını savunurken, diğerleri bu yapıları eylemsiler olarak adlandırır ve bunları ad-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil gibi alt türlerde inceler.

Araştırmacılar, eylemsileri yapılarına ve işlevlerine göre sınıflandırır. Bu sınıflandırmalar genellikle eylemlik, ortaç ve ulaç gibi isimler olarak cümle bilgisine de işaret etmektedir.

Eylemsilerin yapısal ve işlevsel özellikleri, dilbilimciler arasında farklılık gösterir. Bazıları eylemsileri isimlere benzer yapılar olarak görürken, bazıları onları eylemlerden türetilmiş fakat ayrı bir tür olarak ele alır. Ulaçların hareket bildirmeleri ve zaman kavramını kısmen taşımaları bakımından diğer iki türden ayrı tutulduğu gözlemlenmiştir. Zarf-fiillerin işlev ve anlam bakımından çekimli eylemlere yakın görüldükleri söylenebilir. İsim-fiil ve sıfat-fiiller isme daha yakındırlar.

Araştırmacılar arasında, eylemsi olarak tanımlanan dil yapılarının sınıflandırılması ve temelde hangi sözcük türüne dâhil edildiği konusunda bir uzlaşmazlık söz konusudur. Tanım ve kapsam konusunda genel bir uzlaşma olmasına rağmen, eylemsilerin hangi kategoriye ait olduğu hâlâ tartışma konusudur. Yapısal açıdan isim türüne yakın oldukları ve hatta isim olarak değerlendirilmeleri gerektiği genel bir görüştür. Ancak, neredeyse tüm tasniflerde, bu yapılar genellikle eylem başlığı altında incelenmiştir.

Eylemsilerin eylem başlığı altında incelenmesinde etkili olan faktörlerden biri, kullanım sıklıklarıdır. Çünkü eylemsiler, çekimli eylemlerden farklı olarak çekim unsurlarını taşıyamalarına rağmen cümle içinde birleşik cümle kurarlar ve genellikle yan cümlecik olarak kullanılırlar. Bu özellikleri bakımından eylemlerden ayrı bir kategori olarak görülseler de eylem başlığı altında değerlendirilmelerinde etkili olmuştur. Ayrıca, ulaç olarak adlandırılan yapılar, zaman kavramını belirgin bir şekilde taşımasalar da, zamanın belirli bir izini taşıyabilirler. Bu da onların eylemlere benzer bir yapıda olduğunu gösterir.

Diğer taraftan eylemsiler, eylemleri bir kavram olarak karşıladıkları için ad olarak kabul edilmiştir. Eylemlerden türedikleri halde eylem özelliklerini çekimli eylem gibi karşılamazlar. Kişi unsuru almazlar ve zaman kavramını da sadece bazı yapılarda görmek mümkündür. Yine de çekimli eylemin zaman unsuru gibi açık ve kesin değildir. Çekimsiz ve kişisiz olarak tanımlanan eylemsilerin, cümle bilgisinde yargı bildirip bildirmedikleri konusu, dilbilim literatüründe tartışılan önemli bir konudur. Türkçede basit ve birleşik cümle yapılarının belirlenmesinde eylemsilerin rolü, araştırmacılar arasında farklı görüşlere neden olmuştur. Özellikle Zeynep Korkmaz, Leyla Karahan, Muharrem Ergin, Kemal Eraslan gibi

dilbilimciler, eylemsili cümleleri basit cümle olarak kabul etmektedirler. Bu görüşün temelini, bir cümlenin yargı bildiren unsur sayısının cümlenin basit veya birleşik olarak nitelendirilmesindeki rolüne dayandırır (Karabulut, 2007).

Eylemsilerin basit cümlelerde kullanımını savunan araştırmacılar, bu yapıların ad türüne yakın olduğunu ve dolayısıyla cümlenin temel yargı bildiren çekimli eylem unsurundan farklı yapılar oluşturduğunu iddia ederler. Yani, cümlelerdeki birleşiklik, temelde yargı bildirimine dayanır ve çekimli eylem ile sağlanır. Ancak eylemsi diye tabir edilen yapı, işlev ve anlam bakımından ad, sıfat ve belirteç olarak değerlendirildiği için cümle içinde asıl ad, sıfat ve belirteçler gibi kabul edilirler. Dolayısıyla bu yapıları içeren cümleler de genellikle basit cümleler olarak değerlendirilir.

Ancak bu görüşün aksini iddia eden araştırmacılar da bulunmaktadır. Eylemsilerin eylem köküne dayandırılması ve hareket bildirmeleri ile eylemlilik özelliklerini kaybetmediklerini, dolayısıyla yargı bildirimini derin yapıda taşıdıklarını dile getirirler. Yüzeysel yapıda yargı bildirimini yapısal anlamda taşımayan eylemsiler derin yapıda yargı bildiren bir çekimli eylem gibi birleşik cümle kurabilirler.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Tüm bu bulgular ve analizler göz önünde bulundurulduğunda eylemsilerle ilgili şu sonuçlara varılabilir:

1. Eylemsiler sözcük bilgisinde sözcükler tasnif edilirken ayrı bir tür olarak değerlendirilmemiş ve genel olarak eylem sözcük türünün alt başlığı olarak değerlendirilmiştir.
2. Çekimsiz fiil, yatık fiil, bitmemiş fiil, eylemsi, fiillimsi gibi adlar almışlardır. Tüm tasniflerde üç çeşit eylemsiden söz edilmiştir: sıfat-fiil, zarf-fiil ve isim-fiil. Sıfat-fiiller ortaç olarak, zarf-fiiller ulaç olarak da adlandırılır. İsim-fiiller ise eylemlilik, adlık olarak da tabir edilmektedir.
3. Eylemsiler genel bir görüş olarak kişi bildirmezler ve zaman unsuru taşımamaları bakımından çekimsiz eylem olarak nitelendirilirler. Eylem soylu olmalarından ötürü eylem başlığı altında incelenen eylemsiler yapısal ve işlevsel bakımdan çekimli eylemlerden ayrılırlar. Eylemsiler yapısal olarak son durumda ad türüne dâhil olurlar ve zarf, ad ve sıfat olarak değerlendirilirler.
4. Eylemsiler eylemden türedikleri halde eylemin tüm özelliklerini karşılamazlar. Eylem çekim unsurlarını almazlar. Kişi bildirmezler. Temel eylem gibi yargı taşımazlar. Eylemden ziyade isme yakındırlar, isim soylu sözcüklerin görev ve niteliklerini taşırlar. İsim gibi çekimlenip isim işletim eki alırlar. Olumsuz çekimleri vardır ve bu şekilleri çekimli eylem ile aynıdır.
5. Literatür incelemesi sonucunda, eylemsi yapısının dilbilgisel yapı içindeki yerinin net olarak belirlenmemiş olduğu görülmektedir. Eylemsiler, eylemlerin bir alt başlığı olarak görülse de, temelde eylemsilerin isim mi yoksa eylem mi oldukları konusunda henüz bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bu durum, dilbilimciler arasında eylemsilerin sınıflandırılması ve dilbilgisel yapı içindeki rolünün netleştirilmesi gerektiği yönünde bir tartışma sürecinin devam ettiğini göstermektedir.
6. Eylemsilerin diğer sözcük türlerinden ayrı olarak değerlendirilmesinde etkili olan bir diğer unsur cümle bilgisindeki yerleridir. Eylemsiler yan cümlecikler meydana getirirler. Temelde basit ve birleşik cümle yapılarının belirleyici unsurlarından biri de eylemsilerdir. Ancak bu durum da araştırmacılar arasında tartışmalı bir konudur. Eylemsilerin çekimli eylemler gibi yargı bildirip bildirmemeleri tartışılmış ve cümle bilgisindeki derin yapı-yüzeysel yapı tartışmasına dayanarak iki farklı görüş benimsenmiştir. Eylemsilerin yargı bildirmeyen çekimsiz yapılar olduğunu savunan görüşe göre eylemsi bulduran cümleler basit cümle olarak değerlendirilir. Diğer görüşe göre derin yapıda bünyesinde eylemlilik özelliği taşıdığı ve dolayısıyla yargı bildirdikleri için birleşik cümle kurmaktadır.

Türkçenin esnek dil yapısı ve sözcüklerinin anlamsal zenginliği ile cümle kuruluşunda etkili olan unsurların bir bütün olarak ele alınması, sözcüklerin gerek yapısal, gerek işlevsel ve gerekse anlamsal özellikleri dikkate alınarak oluşturulabilecek bütüncül bir gramerin sözcüklerin nasıl ve ne şekilde konumlandırılacaklarına daha açık ve kesin cevaplar verebilir. Eylemsilerin gramer araştırmalarında sözcük bilgisi içindeki yerinin nasıl ve ne şekilde olacağı da bütüncül bir gramer araştırması ile mümkün olacaktır.

KATKI BELİRTME

Bu makale Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili alanında hazırlanan "Sözcüklerin Anlambilimi (Sözcük Türlerine Anlambilimsel Bir Yaklaşım)" adlı doktora tezine dayanmaktadır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar aralarında çıkar çatışması olmadığını "The authors declare that they have no conflict of interest" beyan ederler.

EXTENDED SUMMARY

THE APPEARANCE OF ADVERBIALS IN THE CLASSIFICATION OF WORDS IN TURKISH

INTRODUCTION

Research on Turkish grammar examines the morphological and semantic features of words to understand the characteristics and structure of the Turkish language. These studies typically consider the relationships of words with other elements of the language to explain the structure and meaning of Turkish words. In this way, the structural features of the Turkish language are better understood and provide a foundation for linguistic studies. Among grammar topics, word classes hold a significant place. The classification of words within lexicology has been examined in various ways, and the categorization of words has undergone numerous changes throughout history. The identification and classification of word classes, in particular, is a fundamental issue that captures the attention of linguists. Research conducted in this area plays a crucial role in understanding the functionality and structural features of language. Linguists have developed different approaches to the identification and classification of word classes, and these approaches have been the subject of various debates.

Method

The classification of word types in the grammar studies of Turkish has been a subject of ongoing debate since the Tanzimat reform era. Various issues have sparked these debates, such as how to classify word types, how and in what manner to determine the criteria for classification, and whether the established criteria are suitable for the structure of the Turkish language. Grammar studies have been influenced by a range of grammar traditions, from the rules of Arabic grammar rules to Western languages. As a result of these debates and discussions, classifications have been developed that exhibit notable similarities to each other, indicating a convergence in approaches within the field. Although this study focuses on the type of verbal words, all opinions related to word types are also broadly outlined at the beginning of the subject. In this context, this study also analyzes how the subject under study has evolved and developed from the past to the present. For that, grammar-related books have been reviewed, relevant articles collected, and theses meticulously examined. Within the scope of the study, all available grammar sources written from the Tanzimat reform era to the present have been thoroughly reviewed. However, one of the aims of the research is to trace the development of grammar in terms of linguistic evolution. Therefore, a literature review was conducted in chronological order.

Findings

Starting with the first known grammar work from the Tanzimat period to the present, fundamental grammar studies have been examined. The classification of word types is briefly explained, followed by information about the verbal word type. After a general introduction about word types, there is a main section containing a literature review and a subsection examining discussions. The study concludes with a conclusion section that evaluates the differences and similarities of all these views and discussions. This research was conducted within the framework of a linguistic investigation, utilizing books, articles, and theses as data sources. Within the scope of the study, all accessible grammar sources written from the Tanzimat period to the present day were meticulously reviewed. During the data collection process, the most current and comprehensive sources related to grammar were used, and these sources were examined in detail. Content analysis was employed as the data analysis method in this research. In the initial stage, data found in the literature were collected and examined. These data were incorporated into the texts to reveal the historical development of the research topic. The different perspectives of researchers were presented and analyzed in detail. Before going into detailed information about these sections, it is necessary to look at what a verbal is in general. In Turkish, words are generally divided into two main groups in the literature: nouns and verbs. However, there are many different classifications. These classifications have differences as well as similarities. Discussions continue for each type of word. The verbal word type has been less of a subject of debate compared to other word types, and its place within the classification is still contested. In this article, verbials are examined, considering the views and discussions in the literature. An effort is made to explain verbials by focusing on their structure, function, and meanings. In the first

instance, the definition and grammatical functions of verbals are discussed. Verbals are derived from verbs but do not undergo person and tense inflection. They convey action or state without directly binding to a subject, and they form subordinate clauses within sentences. Verbals are classified into three main categories: infinitives, participles, and gerunds. Infinitives allow verbs to function as nouns and are generally formed with the suffixes "-mek", "-ma" and "-ış" in Turkish. This structure functions as a nominalized form of the verb within a sentence. Participles are created by adding suffixes to verb roots or stems, functioning as adjectives. These structures qualify nouns by specifying the properties of the verb. Gerunds, on the other hand, are formed by adding suffixes to verb roots or stems and function as adverbs in sentences. This structure indicates how, when, or in what manner the action occurs. In the article, before delving into the details of verbals, the introduction section summarizes the classifications related to word types to present the position of verbals in the literature within a broader context. These classifications are provided considering their general similarities and differences. General information about word classes is given from grammar studies written since the Tanzimat reform era. Classifications from fundamental grammar studies, starting with the grammar work written by Kütahyalı Abdurrahman Fevzi Efendi in 1851 to the grammar study edited by Erdoğan Boz in 2019, are included. These classifications have been grouped under a general category series. These categories have been formed based on the main headings used by researchers when classifying word types. The categories identified include the three-part classification system, the seven-part classification system, the eight-part classification system, and other classifications. The three-part, seven-part, and eight-part classification systems are traditionally related to the distinctions of nouns, verbs, adverbs, adjectives, pronouns, prepositions, conjunctions, and interjections. The classifications referred to as other classification systems are more recent and have been created using linguistic methods. Following this information, a brief overview of verbals is presented, summarizing their nature and characteristics in an academic context. Immediately following this section is the main body where the data is presented. This section is divided into two subsections. Initially, general definitions and information about verbals are provided. Initially, general definitions and information about verbals are provided. This part serves as an introduction before the subheadings. Before delving into the definitions found in the literature about verbals, a brief overview of their definitions and scope is provided. Then, the first subsection is titled 'Definitions, Scope, and Perspectives,' where perspectives and discussions on verbals from previous linguistic studies are examined. The previously mentioned chronological order of word types is also maintained here. The way verbals are classified in the literature has been examined in this section. This subsection serves as a literature review on verbals. The views and discussions addressed are analyzed to further enrich the article. The second subsection is titled 'Evaluation of Perspectives,' structured as an assessment of the information presented in the previous section. Discussions regarding the place and status of verbals in the literature are elaborated in detail. Additionally, researchers' perspectives on verbals are evaluated in terms of similarities and differences. The reasons why researchers have not been able to develop a consensus on verbals are also examined in this section. In this section, different approaches to the definition and classification of verbals are discussed. Some linguists consider verbals as a separate part of grammar distinct from verbs, while others classify them as a subtype of verbs and analyze them in subcategories such as gerunds, participles, and infinitives. These different approaches provide various perspectives in the grammatical analysis of verbals.

Conclusion

The discussions mentioned in the Results and Discussions section are presented in bullet points summarizing the main ideas about the functions and uses of verbals. In addition, the similarities and differences in the grammar sources mentioned are provided in this section. Although verbals are seen as noun-like structures, they are mostly analyzed under the category of verbs. This is because verbals have the feature of forming compound sentences and subordinate clauses within sentences. Particularly, adverbial participles do not explicitly express time, but they imply time within a specific context, making them functionally closer to verbs. However, gerunds and participles are closer to the noun category. Therefore, it is argued that verbals should be considered separately from other verb types. However, there is no consensus in the grammar literature on this matter yet. In addition, the context and meaningfulness aspect of a word, which applies not only to verbals but to all word types, should not be overlooked. Once and for all, verbals play a critical role in understanding the structural and functional features of a language. Studying these structures enhances the diversity and depth in grammatical analysis and contributes to a better understanding of the complex structure of language. Different approaches to verbals enrich research in the field of linguistics.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (2004). *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*. İstanbul: Papatya.
- Ahmet Cevat Emre. (2004). *Türkçe Sarf ve Nahiv Eski Lisân-ı Osmânî Sarf ve Nahiv*. (G. Sağol, E. Şahin, & N. Yıldız, Dü) Ankara: TDK.
- Akçataş, A. (2011). *Türkiye Türkçesi Fiil Anlam Söz Dizimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aksan, D. (2006). *Anlambilim Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara, Engin Yayın Evi.
- Atabay, N., Kutluk, İ., & Özel, S. (1983). *Sözcük Türleri*. (D. Aksan, Dü.) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK.
- Boz, Erdoğan (Edit.). (2019). *Türkiye Türkçesi III Sözcük Türleri*. (E. Boz, Dü.) Ankara: Gazi Kitabevi.
- Deny, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Kabcacı.
- Ergin, M. (1999). *Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gencan, T. N. (1975). *Dilbilgisi*. Ankara: Tek Ağaç Yayınları.
- Hengirmen, M. (2006). *Türkçe Temel Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayın Evi.
- Hüseyin Cahit. (2000). *Türkçe Sarf ve Nahiv*. Ankara: TDK.
- Karabulut, F. (2007). Ad Öbeği Taşınımı Ve Boşluk Kuramı Bağlamında Fiilimsili Yapıların Adlandırılması Ve Sınıflandırılması Meselesi. *UTEK Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi: Türkçenin söz dizimi ve Türk edebiyatında üslup arayışları*.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Sander, M. S. (2004). *Türkçe Yeni Sarf ve Nahiv Dersleri*. Ankara: TDK.
- Toklu, M. (2015). *Dilbilime Giriş*. Ankara: TDK.
- Türk Dil Kurumu. (tarih yok). Güncel Türkçe Sözlük. Haziran 9, 2023 tarihinde sozluk.gov.tr adresinden alındı
- Üstünova, K. (2010). *Dil Bilgisi Sorunları*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.